

BARNDOMSERINDRINGER

Landarbejderbarn i 1920'erne og 30'erne

af Søren Mortensen (1983)

Jeg så dagens lys i en fattig rønne på **Sejflod Kær** i det nordøstlige Himmerland d. 23./7. 1918. Mine forældre boede i resterne af en faldefærdig ejendom, som var underlagt en større gård inde i byen, hvor min far var arbejdsmand. Her lidt om husets indretning.

For det første var der et bryggers, hvor gulvet bestod af toppede brosten, og loftet var af flækkede granrafter med ler ovenover. Her var der en gruekedel, et åbent ildsted og en bageovn.

I køkkenet, hvor der stod et komfur, var gulvet lavet af mursten, lagt på fladen, hvori der var slidt dybe huller på de steder, hvor der blev gået mest. Der og i den øvrige del af huset var der bræddeloft.

I stuen, der også var soveværelse, var der en gammel kakkelovn, der jævnligt skulle kittes for at lukke de værste revner. I begyndelsen var der også murstensgulv her; men senere fik vi dog trægulv, som far imidlertid selv måtte betale, da gårdmanden, der ejede huset, ikke ville.

Der var en stue mere, som aldrig blev brugt om vinteren, da der ingen varme var. Den havde engang i sin tid været benyttet som folkestue, og på det ujævne lergulv stod endnu fra dengang bordet og bænken langs væggen.

Endvidere var der en storstue, som heller ikke blev brugt. Endelig var der også resterne af en gammel kostald, og da den faldt sammen, blev storstuen lavet om til stald, hvor vi havde vores besætning: to køer og en gris.

Vi var fire børn: to drenge og to piger. Vi tre store sov i en slagbænk, der stod ved vinduet, og som om dagen blev brugt til at sidde på. Fars og mors senge stod i det modsatte hjørne, og den mindste sov hos mor. Min bror, der var den mindste, døde, da han var 11 år, af gigtfeber med tilstødende blodforgiftning. Han blev lagt på strå (rughalm) på bordet i folkestuen, og jeg kan huske, at min far tog to femører i sin pung og lagde dem på hans øjenlag for at lukke dem.

Om sommeren arbejdede min far på gården, og for det meste var arbejdstiden 12 timer om dagen. Om vinteren gik han fra gård til gård for at tærsk rug med plejl, og rette strå af til at tække huse med. Jeg kan huske, han har tjent ca. 50 ører om dagen, når han fik betaling pr. tønde korn, han tærskede; men så måtte han også selv sørge for noget at spise, og sågar også selv sørge for lys, i form af en flagermuslygte.

Noget af foderet til køerne og grisen fik far nogle gange hos bønderne i stedet for penge, og om sommeren fik vi køerne på græs hos en af gårdmændene, imod at se efter hans kvier og sørge for at vande dem. Vandet blev hejset op af en brønd i en spand, der havde et langt reb i hanken - på samme måde som når vi selv skulle bruge vand i husholdningen derhjemme. Endelig fik vi også noget af foderet ved at vi børn om efteråret gik rundt på markerne og samlede roer og kartofler, som var blevet overset af karlene.

Ud over køerne og grisen havde mor nogle høns og ænder. Æggene blev byttet med købmandsvarer, og de unge ænder fik slagteren, mens vi til gengæld fik noget billigt kød. Til jul blev der slagtet gris; men det halve blev solgt, da der ikke var råd til, at vi kunne beholde det hele selv. Det var med andre ord sjældent, at der kom kød på bordet, så derfor så vi børn hen til, at det skulle blive efterår, så far kunne komme på Limfjorden med glib (et trekantet net til fange ål med) - eller til at det blev isvinter, så der kunne stanges ål.

Da huset blev så forfaldent, at det ikke var til at bo i mere, flyttede vi til en anden gård, i en rønne, der ikke var meget bedre. Der var vi kun et år, så gik det videre til en anden gammel hytte som røgterfamilie, hvor vi var i to år, inden vi igen flyttede videre til lignende forhold.

I trediverne stod min far i en grusgrav og slog sten til skærver, et hårdt og dårligt betalt arbejde, der dårligt nok gav til føden, og jeg har endnu den hammer, som han brugte til dette arbejde.

Jeg kom ud at tjene som 10-årig. Når der var arbejde til mig et eller andet sted, blev jeg fritaget for skolen, for det var mere nødvendigt for mine forældre, at jeg tjente noget til livets ophold, end at jeg lærte noget, og det første år tjente jeg fra marts til november 50 kr + kost.

Om sommeren startede min dag ved 4³⁰-tiden om morgenen. Først skulle jeg afsted på cyklen ned i engen og slå vand op til kvierne, og bagefter skulle jeg hjem til gården igen og sørge for, at kørerne kom ud. Efter morgenmaden var det så tid at bestige cyklen og komme afsted til skolen, der lå ca. 3 km borte. På vej hjem fra skolen - ved 12-tiden - skulle jeg flytte kørerne, og efter at have indtaget resterne af middagsmaden gik turen ud for at hjælpe i marken. Hen mod aften, mens kørerne blev malket, var det mit job at fodre kalve og grise, og til sidst - efter aftensmaden - skulle jeg igen afsted ned i engen og se til kvierne og slå vand op. Så endelig - kl. ca. 19³⁰ - kunne jeg frit disponere over tiden, og nu var det så tid til at læse lektier; men at det sjældent blev til ret meget efter sådan en arbejdsdag kan vel ikke undre nogen.

Jeg blev ved landbruget indtil 1942. Derefter arbejdede jeg som savskærer, først i Himmerland, fra 1951 i Sønderjylland, og endelig en halv snes år som specialarbejder på en fabrik, der fremstiller grusspredere og sneplove (**EPOKE i Askov**), inden jeg i 1979 gik på efterløn, da jeg som følge af arbejdsskader er 55% invalid.

Jeg er nu 65 år, gift (siden 1947) og har fire børn, der alle har fået en god uddannelse og er godt i vej, og jeg er formand for den stedlige Efterløns- og Pensionistklub under SID i **Vejen**, så jeg mangler ikke tidsfordriv.

